

nekaj primerov, s katerimi bi morebiti to in ono nekako osvetlil, čeprav ne obrazložil. Zdi se mi namreč, da je pluskvamperfekt eden naših najbolj zagonetnih časov, zagonetnih ravno zato, ker če za čas zavržemo vsa zlata pravila o njem, običi človek ravno pri njem pri pisanju najčešče v zadregi. Na prvi pogled se zdi nepotreben, stvar mrtve slovnice, v resnici pa se nam — ali vsaj meni — pri pisanju nenehno opleta med prsti. Pišem ga, zbršem, pa znova priklidem v življenje. Težko je z njim, hud križ, brez njega pa tudi ni mogoče.

MIRA MIHELČ

Na Vaše ljubeznivo vabilo, naj povem tudi jaz kaj o pluskvamperfektu v slovenščini, se Vam moram opravičiti. Imam sicer nešteto skrbi, ampak pluskvamperfekt ne sodi mednje, skratka, ne razburja me. Kadar mi kje ustreza, ga rabim, drugače pa ne.

IVAN POTRČ

Ne vem, če je prav, da ste o tem pluskvamperfektu ali antepreteritu prav mene povprašali; meni je bila ta oblika vselej tuja, celo malce neprirodna, skratka, motila me je ter me še vedno moti pri branju, čeprav sem se navadil, da jo prenašam; v šoli, kjer sem zvedel za njo, mi je bila dokaj neprijetna ter sem se je celo bal — prinesla pa jo je v našo šolarsko zavest latinščina, profesorji slovenščine nas niso nikoli preganjali z njo, izjema tod so bili le latinci.

Kako smo včeraj pisali in kako danes pišemo, to je bila stvar včerajšnjih ter je stvar današnjih ljudi, ki pišejo — kdajkoli je ta pluskvamperfekt zašel v literaturo iz žive govorice, je bilo lahko vselej prav, mislim pa, da je bil poprej priučena ali umetna ko prirodna stvar. Kar se mene tiče, mislim, da ga ne bi kazalo ne gojiti ne umetno vzdrževati, niti mu ne bi bilo treba spomenika postavljati ter ga častiti — živa govorica ga bo potrebovala, če ga bo občutila; a če ga ne bo — kdo ga naj varje?

KRI V PLAMENIH V NOVI IZDAJI

Ob dvajseti obletnici narodnoosvobodilnega boja je Mladinska knjiga v zbirki Kondor izdala predelan in razširjen zbornik pesmi socialnega protesta in ljudske vstaje Kri v plamenih,* katerega prva izdaja je izšla 1951 ob desetem jubileju Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Novo izdajo sta urednika dopolnila s štiridesetimi pesmimi.

V tem posebnem izboru iz zakladnice naših pesnikov od prve svetovne vojne do danes so med seboj povezani socialni problemi, kritika družbe, ki je večkrat izražena s pesimističnim razpoloženjem, slutnja rešilnega viharja revolucije in žrtvovanje zanj, surovi čas okupatorjevega nasilja in requiem za padlimi.

Izbor naj bi, po urednikovih besedah, posredoval del razvoja slovenske revolucionarne miselnosti kot odraz družbenega, političnega in socialnega stanja v obdobju med obema vojnama in v naši ljudski revoluciji in individualnega doživljanja posameznih pesnikov, pripadnikov različnih svetovnih nazorov in literarnih struj. Morda je prav ta raznoterost v izboru pesnikov oziroma pesmi vzrok, da je posebno v poglavjih Rdeči atom, Deževna pomlad in Balada naših dni čutiti rahlo neenotnost. Tu se namreč idejna in stilna nasprotja posameznih pesmi, ki stojijo druga ob drugi, združujejo v neubran ritem, ki je rezultat različnih gledanj na dogajanje pri nas in v svetu in različnih notranjih doživetij posameznih ustvarjalcev. Kljub temu, da na prvi pogled ta neenotnost, neubranost in neke vrste razmetanost bralca moti, nam posamezna poglavja s pomočjo raznolike osvetlitve plastično predstavljajo posamezne probleme in skice.

V ciklu Rdeči atom posebno močno izstopa Srečko Kosovel s svojo elementarno jasnostjo, njegov krik je najglasnejši in v časih zasenči ostale pesnike oziroma pesmi, med katere ga je uvrstil urednikov namen. Med cikli, ki posredujejo predvno problematiko, je najenotnejši ciklus Sedmorojenčki, katerega socialna vsebina nam mozaično prikaže bedno življenje proletariata in problem izseljenštva. Ciklus Deževna pomlad, ki ga vsebinsko najbolje karakterizira Kosovelova pesem Večer

* Kri v plamenih, Mladinska knjiga, v Ljubljani 1961.

pred zimo, je po izbiri posameznih pesmi najbolj problematičen. Tu pesmi niso uglasene na temo socialnega protesta ali revolucionarnega zanosa. V poglavju je čutiti neko napetost, pričakovanje nečesa, kar bo izbruhnilo vsak trenutek, vzdušje razkroja splošnega stanja v desetletju pred drugo svetovno vojno. Pesmi Zapuščena kavarna, Bolezen stoletja, Ob orjaškem kolesu in Pimatu kuhar-smrt, ki gospoduje nad ognjiščem, prepredenim s pajčevinami, nam posredujejo omrtvelost in negotovost v trenutkih pred odločilnim preobratom v naši zgodovini. Čeprav pesmi Balada o pijancu in Obup morda stopnjujeta vzdušje brezupnosti, se kljub temu zdi, da zaradi svoje odmaknjenosti od namena zbornika ne sodita v okvir Krvi v plamenih.

Poglavje Balada naših dni je rahlo neubran uvodni spev v tragedijo druge svetovne vojne, ki poudarja predvsem vero v spremembo družbenega stanja.

Vsa naslednja poglavja pomenijo prikaz najbolj živahnega in najpomembnejšega obdobja v novem času. Pred nami se vrstijo motivi partizanskega bojevanja, trpinčenje v ječah in v koncentracijskih taboriščih, motiv nezakonskega otroka — sina laških krvnikov, pokop bojnega tovariša itd. Sledijo nekoliko vedrejša pesmi, prežete z optimizmom zmagujoče vojske. Posvetila padlim tovarišem in protest proti vojni in ubijanju se združujejo s hrepenenjem po mirnem življenju in po toplem ognjišču. To je skopo nakazana vsebina ciklov Surovi čas, Kar je kovina, Nespečnost in Pomlad. Minuta tišine je po obsegu najkrajša in svečano zaključuje zbornik.

Filip Kalan v spremni besedi ugotavlja, da je velik del slovtva, ki je nastal v času narodnoosvobodilnega boja, kljuboval času in ohranil poetičen zven kljub temu, da je bil uglasen predvsem na družbeno tematiko. Kriterij za izbor pesmi urednik upraviči s tem, da v tem primeru ne gre za obnovo gradiva iz politične zgodovine, ampak zgolj za izbor umetniških stvaritev, ki naj bi dokazale, »da pesem ljudske vstaje ni vase zaprta, koledarsko zaključena, družbeno izolirana, propagandno opredeljena manifestacija neposrednih udeležencev v narodnoosvobodilni vojni, marveč da rase ves ta predel slovenske poezije iz narodne polpreteklosti in da doživlja ta tematski predel znaten odmev še v današnjih dneh«. Tega res ne moremo zanikati in lahko trdimo, da je bil ta kriterij pogoj za enotnost zbornika. Ob tem bi pripomnila, da nimamo pravice tistih stvaritev »prigodnih rimačev« iz narodnoosvobodilnega boja, ki po svoji umetniški vrednosti niso zreli za uvrstitev v antologijo, kakršna je Kri v plamenih, označevati s takimi rahlo ironičnimi izrazi, kakor »rimani politični referati, reportažne jokavosti o fabriških dimnikih in o črnih rodovih pod zemljó, vojaški pozivi s spodbudno čustveno vsebino, propagandna gesla in agitacijska navodila za aktiviste, javne izjave o zanosnem duru uradnega optimizma, tovariške sentimentalnosti« itd. Urednik jim sicer prizna dokumentarno vrednost, vendar je v njegovih oznakah čutiti omalovaževanje po estetski in idejni strani sicer skromnih, vendar za našo revolucijo pomembnih stvaritev, ki so v odločilnih trenutkih opravile svoje poslanstvo, čeprav morda v antologiji, kot je naša, zanje resnično ni prostora.

Ureditev zbirke, ki je smotrna in pregledna, upravičuje namen urednikov, ki sta želela v taki obliki posredovati zgodovino razvoja revolucionarne miselnosti, pokrelo, izbruh in odmev ljudske vstaje v delih naših pomembnejših pesnikov zadnjih tridesetih let. Čeprav je bila oblika in oprema prve izdaje za Kri v plamenih primernejša, je oprema zbornika v Kondorjevi preobleki obogatena s funkcionalno razvrščenimi ilustracijami Nikolaja Pimata.

Helga Glušič

PRISPEVEK K IDEJNI OSVETLITVI LEVSTIKOVEGA TUGOMERA

Poleg estetskih vrednot je v Tugomeru družbenopolitična problematika tako mnogovrstna, da drugo polovico preteklega stoletja značilna in pereča, da tragedija po pravici velja za našo prvo pomembno politično dramo. Žal še danes nimamo vsestransko zadovoljive interpretacije tega, za svoj čas vsekakor epochalnega dela. Nad pol stoletja je imel sploh avtorsko pravico do njega Jurčič, dokler ni dr. Antonu Slodnjaku uspelo, da je Prijateljve, Žigonove in Wollmanove domneve podprl s prepričljivimi dokazi in delo v knjižni izdaji 1876 prisodil Levstiku. (Dr. A. Slodnjak: »Ali je Tugomer res Jurčičev?« — Življenje in svet 1931.)